

# 5. Katolilaisuuden hallitsema Suomi

Ydinsisällöt

---

Tästä maisemasta voi sanoa kristillisen kirkon alkaneen Suomessa. Mistä kuva voisi olla?



# Kristinuskon saapuminen Suomeen

- kristinusko levisi Suomeen jo 800–900-luvuilla
- kauppiaiden mukana Venäjältä ja Itämeren ympäristöstä
  - idästä ortodoksinen kirkko ja lännestä katolinen kirkko
- Suomeen tehtiin Ruotsin kautta ns. ristiretkiä 1100–1200-luvuilla
  - kohtasi protesteja ja hyväksyntää



# Ristiretket Suomeen

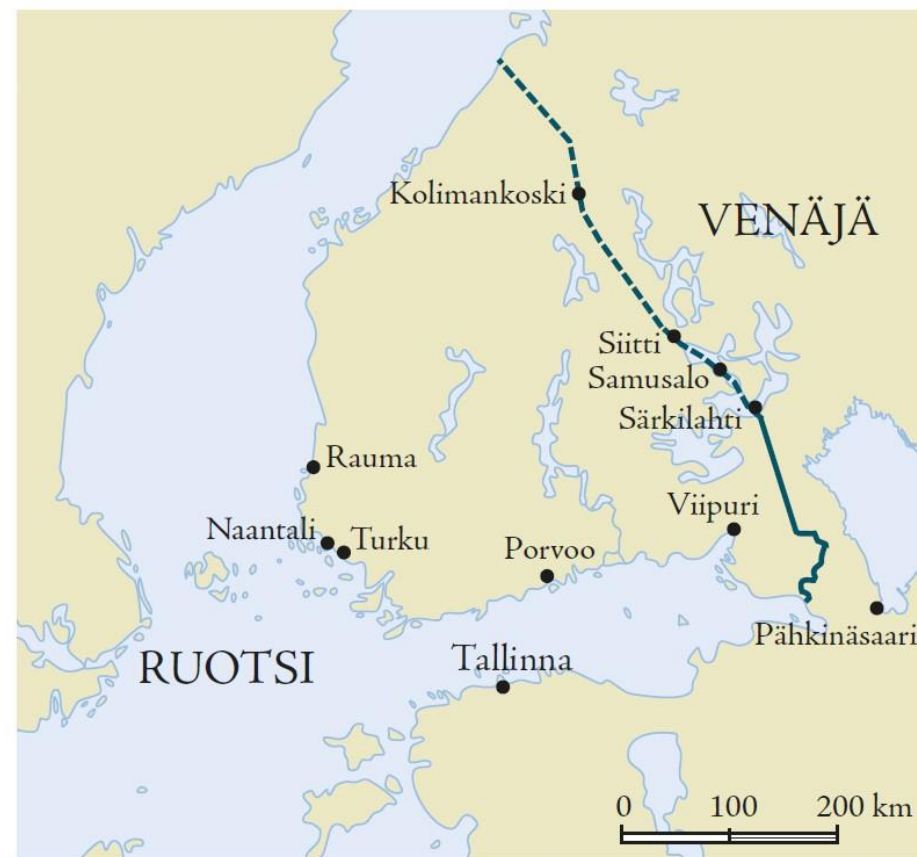
1. Lounais-Suomeen piispa Henrikin johdolla noin vuonna 1155
  - Retken tunnettu lähde on Pyhän Henrikin legenda, jonka mukaan Lalli surmasi piispa Henrikin.
  - Retken historialliset tiedot ovat puutteelliset.
2. Hämeeseen Birger Jaarlin johdolla noin vuonna 1239
  - Länsi-Suomi liitettiin Ruotsin valtakuntaan.
3. Karjalaan vuonna 1293
  - Ruotsalaiset valtasivat Karjalankannakselta alueen ja perustivat suojaksi Viipurin linnan.



# Ristiretket

- Ristiretket päättyivät vuonna 1323 Pähkinäsaaren rauhaan
- idän ja lännen kirkkojen raja
- Suomi siirtyi Ruotsin alaisuuteen ja valtaosin katolisen kirkon piiriin
- HUOM! Pohjoisen saamelaisalueet

Pähkinäsaaren rauhan raja 1323



# Kristinusko syrjäyttää muinaisuskon

- muinaisuskolla ei ollut selkeää opinkäsitystä tai organisaatiota
- uudet oikeuskäsitykset
- hautaustavan muutos
- vanha usko jatkoi olemassaoloaan
  - haltijat → pyhimykset



Jomalan kirkko 1200-luvulta

# Kirkon tehtävät

- Uskonnolliset toimitukset
    - Jumalanpalvelus
    - Sakramentit
    - Muut toimitukset
  - Kansanopetus ja kasvatus
  - Sosiaalihuolto (köyhistä ja sairaista huolehtiminen)
- luostarit (s. 54 / 56)



Tyrvään Pyhän Olavin kirkko Sastamalassa.

Kuva: Wikimedia Commons

# Messun ehtoollinen



Suomen kielessä käytetään taikasanoina sanontaa ”Hokkus pokkus filiookus”. Erään teorian mukaan nämä sanat juontaisivat juurensa keskiajalta, jolloin kirkoissa käytettiin latinan kieltä ja pappi asetti ehtoollisen sanomalla ”Hoc est corpus (meum)” (”Tämä on minun ruumiini”).

Miten selittäisit ehtoollisen asetussanojen muuntumisen taikasanoiksi?

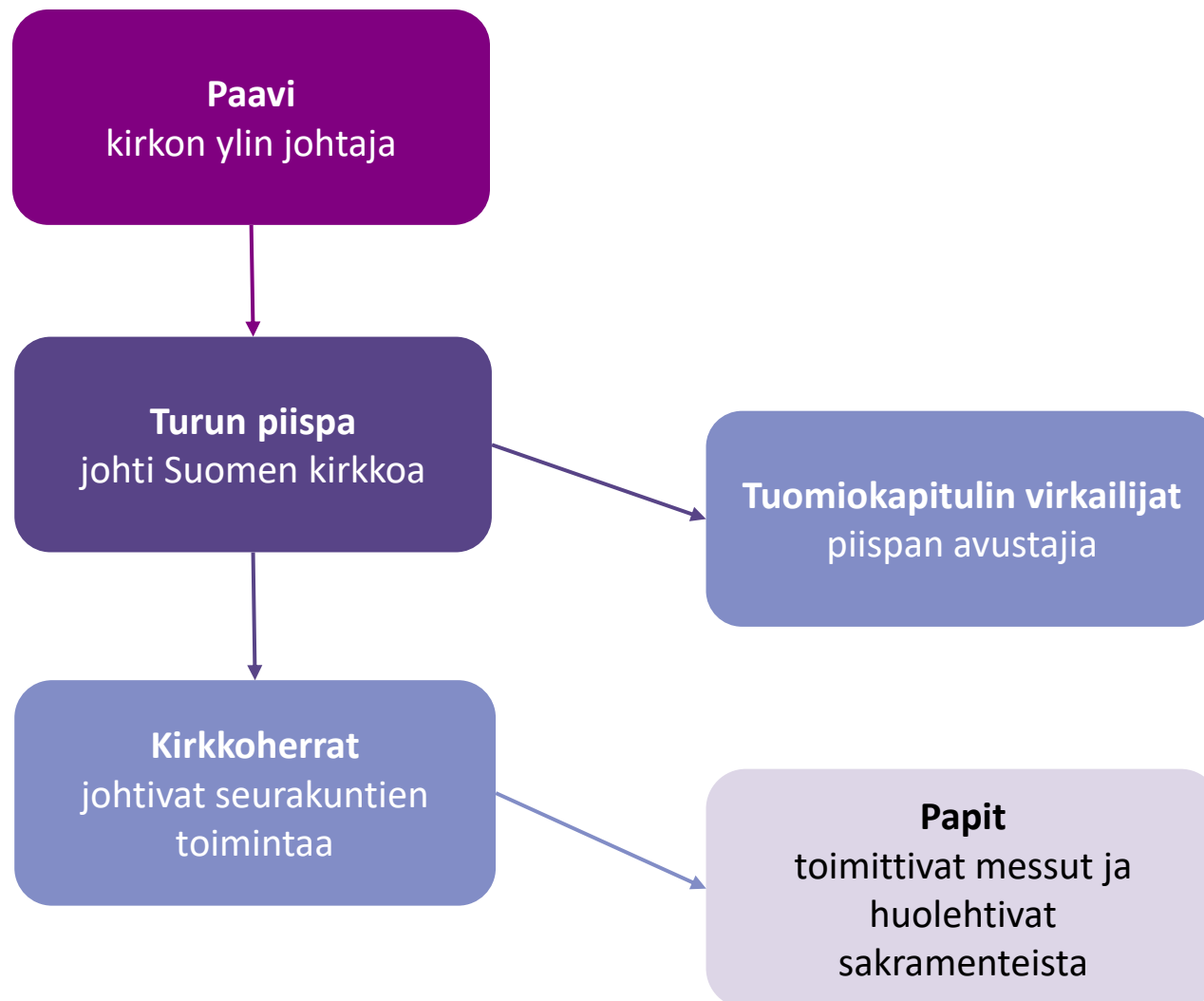


# Keskiajan kristillisuus

- Pyhimykset
  - Rukoileminen ja pyhäinjäännösten kunnioittaminen
- Pyhiinvaelluksille osallistuminen
- Sielunpelastuksen pohtiminen
  - Kiirastulen pelko
  - Sielunmessut
- Messuun ja sakramentteihin osallistuminen
- Runsaasti uskonnollisia juhlapäiviä vuoden aikana



# Kirkon hallinto



# Turun piispan asema

- Poliittinen valta
  - Edusti Suomea kuninkaan edessä
- Taloudellinen valta
  - Sai osan kymmenyksistä
  - Omisti oman linnan ja paljon muuta omaisuutta
- Hengellinen valta
  - Toimitti jumalanpalvelukset Turun tuomiokirkossa
  - Opetti pappeja
- Tuomiovalta
  - Huolehti pappien riita-asiat
  - Valvoi seurakuntalaisten elämää



# Keskiaikaiset katolisen kirkon sääntökunnat Suomessa



- Dominikaanit
  - Konventit Turussa (1249) ja Viipurissa (1398)
- Fransiskaanit
  - Konventit Raumalla ja Kökarin saarella (1400-luvulla)
- Birgittalaiset
  - Luostari Naantalissa (1440-luvun alkupuolella)

# Naantalin birgittalaisluostari

- Birgittalaissisarten perustaja oli Pyhä Birgitta (1303–1373).
- Paavi vahvisti birgittalaisen luostarijärjestön vuonna 1370.
- Naantalin luostari perustettiin valtioneuvoston päätöksellä vuonna 1438.
- Naisluostarissa sisaret olivat lähtöisin porvaris- ja aatelistä.
- Luostarissa oli myös munkkikonventti: pappismunkit toimittavat jumalanpalvelukset, saarnasivat ja ottivat vastaan ripin.
- Jumalanpalvelusten väliaikoina nunnat harrastivat puutarhahoitoa ja muun muassa kirkkotekstiilien koruompelua.



# Peda.netin tuntitehtävän vastausten ideoita



1. Englantilaissyntyinen piispa Henrik saapui Suomeen ensimmäisellä ristiretkellä Ruotsin kuninkaan Eerikin ja suuren seurueen kanssa. Henrikistä tuli Suomen ensimmäinen piispa, mutta julkea talonpoika Lalli surmasi hänet Köyliönjärven jäällä. Voit käydä kunnioittamassa hänen väärtinäluunsa palaa, josta on tehty pyhäinjäännös. (Huom. Keskiaikaisessa legendassa ei siis vielä otettu huomioon myöhempiä tulkintoja retken mahtavuuden liioittelusta ja sen historiallisuuden epäilystä.)
2. Kyllä pitää paikkansa. Kristinuskon tultua Suomeen kirkkoja alettiin rakentamaan muinaisuskontojen uhripaikoille, jotta ihmiset luopuisivat näistä pakanallisista tavoista.
3. Kyllä tuollainen toiminta on todella väärin! Tavallinen kansa on alkanut yhdistelemään vaikutteita vanhoista uskomuksista ja kristinuskosta. Tällaista tapahtuu erityisesti, kun ei ole pappia paikalla valvomassa. Me kirkossa taistelemme kovasti tätä vastaan. Unohda vanhat jumalat ja rukoile mieluummin vaikkapa Pietarin kautta kalaonnea, hän on kalastajien kristillinen suojelupyhimys.

4. On hyvin yleistä olla huolestunut oman sielun pelastumisesta ja taivaaseen pääsystä. Kirkolla on kuitenkin näihin huoliin monta apukeinoa. Sinun kannattaa muistaa ripittäytyä säännöllisesti, jotta saat papilta synninpäästön. Elämässä tehdyistä synneistä on kuitenkin vielä jokaisen taivaaseen tähtävän puhdistauduttava kiirastulessa. Tätä aikaa kuitenkin voi kirkon avulla lyhentää esimerkiksi juuri testamentilla liittämällä siihen ehdon, että kuoleman jälkeen on pidettävä sielunmessuja, joissa pyydetään pyhimysten esirukousta oman sielun puolesta.